

מוחק הגר"א.

טו-א דבר אחר: "לחם אבירים אכל איש" זה יהושע, שהמתין למשה ליד תחומי הר סיני בעלותו להר, שירד לו שם מן כנגד כל ישראל.

כתיב הכא "לחם אבירים איש". וכתיב התם [במדבר כז] "קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו".

ופרכינן: ואימא "איש" זה משה, דכתיב בו [במדבר יב]: "והאיש משה ענו מאד".

ומשנינן: דנין איש מאיש, ואין דנין איש מ"והאיש".

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה?

אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה — למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה.

עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום.

אף ישראל כך: מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג, ואומר: שמא לא ירד מן למחר, ונמצאו כולן מתים ברעב.

נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים.

דבר אחר: שהיו אוכלין אותו כשהוא חם.

דבר אחר: מפני משאוי הדרך.

וכבר היה רבי טרפון ורבי ישמעאל וזקנים יושבין ועוסקין בפרשת המן. והיה רבי אלעזר המודעי יושב ביניהן.

נענה רבי אלעזר המודעי ואמר: מן שירד להן לישראל היה גבוה ששים אמה.

אמר לו רבי טרפון: מודעי! זאת מנין לך? עד מתי אתה מגבב דברים ומביא עלינו?

אמר לו: רבי, מקרא אני דורש. נאמר בספר בראשית [פרק ז] "חמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים, ויכסו ההרים".

שמא תאמר שגבהו המים בכל מקום שהם בגובה חמשה עשר אמה מעל הארץ, הרי לא יתכן הדבר: וכי יתכן שחמש עשרה אמה גבהו המים בעמק, חמש עשרה אמה מעל הארץ גבהו המים בהרים?

וכי מיא — שורי שורי, שורות שורות, חומות גבוהות ונמוכות, קיימי? והרי המים עומדים בקו ישר!

ועוד: אם גבהו המים על הארץ חמש עשרה אמה בכל מקום מעל הארץ — תיבה היכי סגיא? האיך טיפסה והגיעה התיבה מעל ראשי ההרים?

אלא, תחילה נבקעו כל מעינות תהום רבה עד דאשוו מיא בהדי טורי, שהושוה גובה המים עד ראשי ההרים.

והדר ואחר כך חמש עשרה אמה מלמעלה מראשי ההרים גברו המים.

וכי אי זה מדה מרובה, מדה טובה או מדת פורענות? הוי אומר: מדה טובה ממדת פורענות.

במדת פורענות הוא אומר [בראשית ז] "וארכת השמים נפתחו". שהם שתי ארובות בלבד.

במדה טובה, בתיאור ירידת המן הוא אומר [תהלים עח]: "ויצו שחקים ממעל, ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכל, ודגן שמים נתן למו".

כמה ארובות יש באורך דלת? — ארבע ארובות.

וכיון שנפתחו שתי דלתות, שבהן ארבע ארבע ארובות, הרי כאן שמונה ארובות שנפתחו בשמים לירידת המן.

והיינו, שמידת הטובה של המן היתה פי ארבע ממידת המבול הרעה.

ונמצא מן שירד להם לישראל גבוה ששים אמה, בשיעור שהוא פי ארבעה מחמש עשרה אמות של מימי המבול.

תניא, איסי בן יהודה אומר: מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה, עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב.

שנאמר [תהלים כג] "תערך לפני שלחן נגר צררי, כוסי רויח".

אמר אביי: שמע מינה: כסא דדוד כוסו של דוד לעלמא דאתי שיברך עליה ברכת המזון בעולם הבא [מהרש"א] — מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק.

שנאמר "כוסי רויח". "רויח" בנימטריא הכי הוי.

ומקשינן על רבי אלעזר המודעי הלומד את גובהו של המן מגובה מי המבול:

הא לא דמיא!

התם, במבול, ירדו הגשמים בארבעין יומין.

הכא, במן, לא ירד המן אלא רק במשך חדא שעתא.

ועוד חילוק:

התם במבול הוא ירד לכולי עלמא.

הכא במן, לישראל לחודיה.

ונפיש להו טפי, ומידה כה גדולה של גובה שישים אמה של המן היא מעבר למה שנצרך להם.

ומשנינן: רבי אלעזר המודעי — גזירה שוה "פתיחה פתיחה" של פתיחת ארובות השמים גמר.

כמו שבפתיחת ארובות השמים במבול ירדו מים בגובה חמש עשרה אמה על ידי שתי ארובות, כך במן ירדו באמצעות שמונת הארובות [שהן פי ארבעה משתי הארובות] בשיעור ששים אמה.

שנינו במשנה: יום הכיפורים אסור באכילה.

שאל רב חסדא [עיין תוס']: הני חמשה ענויין שבמשנה — כנגד מי? מאין מקורן?

אמר, ענה על כך רב חסדא עצמו: כנגד חמשה ענויין שבתורה.

א. "ובעשור לחודש השביעי מקרא קודש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם" [במדבר כט].

ב. ו"אך בעשור לחודש השביעי ... ועניתם את נפשותיכם" [ויקרא כג כז].

ג. "שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם" [ויקרא כג לב].

ד. ו"שבת שבתון היא לכם, ועניתם את נפשותיכם" [ויקרא טז לא].

ה. "זהיתה לכם לחוקת עולם, בחודש השביעי בעשור לחודש תענו את נפשותיכם" [ויקרא טז כט].

ומקשינן על רב חסדא: הני עינויין שבמשנה, וכי רק המנשה הו?!

והרי אנן שיתא עינויין תנן [אכילה, שתיה, ברחיצה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המטה]?!?

ומשנינן: שתיה — בכלל אכילה היא.

דאמר ריש לקיש: מניין לשתיה שהיא בכלל אכילה — שנאמר [דברים יד] במעשר שני: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר הגנך תירשך ויצהרך".

תירוש — חמרא יין הוא, וקרי ליה "ואכלת".

ודחינן: ממאי יש לך להביא ראיה שהפסוק הזה קורא לשתיה אכילה? ודילמא מדובר בו דאכליה ליין על ידי אניגרון, שהיא תערובת יין במאכל, שנתן את היין בתוך מאכל, ויש במאכל טעם יין, ואכלו?

ומסבירה הגמרא ש"אניגרון" או "אכסיגרון" משמעותו דבר שניתן בו טעם של דבר אחר.

דאמר רבה בר שמואל: "אניגרון" — מיא

דסילקא. מימ שבישלו [שלקן] בהם תרדין, ויש במימ טעם תרד.

אכסיגרון — מיא דכולהו שלקי [מימ ששלקו בהם שאר ירקות].

אלא אמר רב אחא בר יעקב: מהכא למדנו ששתיה בכלל אכילה:

שנאמר בכסף מעשר שני, בירושלים [דברים יד]: "ונתתה הכסף בכל אשר תאזה נפשך: בבקר ובצאן ביין ובשכר".

שכר — שתיה הוא, וקרייה רחמנא "ואכלת"!

ודחינן: ממאי יש לך ראיה? ודילמא הכא נמי מדובר דאכליה לשכר על ידי אניגרון, שעירב את השכר בדבר מאכל, ואכלו.

ומשנינן: "שכר" כתב רחמנא, שמשמעותו מידי דבר דמשכר, וכאשר השכר מעורב במאכל הוא אינו משכר, ובהכרח שאינו מעורב במאכל, ומוכח ששתיה בכלל אכילה.

ושוב דחינן: ודילמא באכל דבילה קעילית [שם מקום] הכתוב מדבר, שהיא משכרת?!?

דתניא: אבל דבילה קעילית, ושתה דבש וחלב, שהם דברים המשכרים ונכנס למקדש — חייב מלקות על כניסתו בשכרות עו-ב למקדש.

אלא, יליף "שכר" — שכר" מנזיר.

מה לחלן אסור הנזיר בשכר של יין דוקא, אף כאן במעשר שני, מדבר הכתוב בשכר של יין, והוא משכר רק כשהוא משקה בפני עצמו, ולא כשהוא מעורב במאכל.